

DRUŠTVIMA

Federacije BiH", broj:
(15 i 75/21)

šćeni neslužbeni tekst-

RVI - (ZAJEDNIČKE ODREDBE)

POGLAVLJE I. (OPĆE ODREDBE)

Član 1. (Opće odredbe)

Ovim zakonom uređuje se osnivanje, poslovanje, upravljanje i prestanak privrednih društava (u daljnjem tekstu: društvo) u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija).

Član 2. (Društvo)

(1) Društvo je pravno lice koje samostalno obavlja djelatnost proizvodnje i prodaje proizvoda i pružanja usluga na tržištu radi sticanja dobiti.

(2) Društvo mogu osnovati i domaća i strana fizička i pravna lica ako zakonom nije drugačije određeno.

Član 3. (Oblici društva)

...će biti organizirano u jednom od

...ograničenom solidarnom

...ovornošću.

...kojima je
...naziva
...nose

(3) Prije upisa u registar društava niko ne nastupa u ime društva.

(4) Lice koje postupi suprotno odredbi stavova ovog člana odgovara za stvorene obaveze cjelokupnom svojom imovinom, a kada nastupa više lica za obaveze odgovara neograničeno solidarno.

Član 5. (Odgovornost za obaveze)

(1) Svaki član društva sa neograničeno solidarnom odgovornošću i komplementarnom odgovorom za obaveze društva neograničeno solidarno cjelokupnom svojom imovinom.

(2) Komanditor u komanditnom društvu i dioničar u dioničkom društvu i vlasnik u društva sa ograničenom odgovornošću odgovara za obaveze društva, osim kada:
a) koristi društvo za postizanje ličnog cilja, a nije saglasan ciljevima drugih članova i društva u cjelini;
b) upravlja imovinom društva kao svojom imovinom;
c) koristi društvo za prevaru ili oštećenje s povjerenicima;
d) utiče na smanjenje imovine društva u korist ili korist trećih lica, ili utiče da društvo preuzme obaveze iako je znao ili morao znati da društvo nije ili neće biti sposobno da izvrši obaveze.

Član 6. (Djelatnost)

(1) Društvo počinje obavljati svoju djelatnost nakon upisa u registar društava.

(2) U postupku upisa u registar društva podnosi se izjava o ispunjenosti uvjeta za obavljanje djelatnosti.

(3) Izjavu iz stava (2) ovog člana, nadležni registarski sud po službenoj dužnosti, dostavlja nadležnim organima i obavještava ih o izvršenom upisu u registar društava.

(4) Ispunjenost uvjeta iz stava (2) ovog člana provjeravaju nadležni inspekcijski organi u postupku redovnog inspekcijiskog nadzora.

OKRUGLI STO

„DESET GODINA ZAKONA O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE“

Pravni fakultet
Univerziteta u Sarajevu

OKRUGLI STO
"Deset godina Zakona o privrednim društvima u
Federaciji Bosne i Hercegovine"

Izdavač

Univerzitet u Sarajevu – Pravni fakultet

Za izdavača

Prof. dr. Zinka Grbo, dekanica

Urednice

Prof. dr. Zinka Grbo

Lejla Hasanović, Mr. iur, MSc (UCL)

DTP

Sanin Pehlivanović

OKRUGLI STO

„DESET GODINA ZAKONA O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE“

Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu
30. 10. 2025.

KNJIGA SAŽETAKA

Sarajevo, 2026.

Sadržaj

Prof. dr. Zinka Grbo

PROLEGOMENA UZ DESETOGODIŠNJICU ZAKONA O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE	7
---	---

Prof. dr. Fatima Mahmutćehajić

DIGITALNI ALATI I PROCEDURE U POSTUPKU OSNIVANJA PRIVREDNIH DRUŠTAVA: PRAVNI OKVIR I IZAZOVI IMPLEMENTACIJE	12
--	----

Džemila Gavrankapetanović

VLASTITI UDJELI – SVRHA I OGRANIČENJA STICANJA VLASTITIH UDJELA KOD DRUŠTVA SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU	15
--	----

Dr. sc. Dejan Davidović

UTICAJ DRUGIH PROPISA NA ZAKONA O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA KOD UPRAVLJANJA JAVNIM PREDUZEĆIMA/ PRIVREDNIM DRUŠTVIMA SA UČEŠĆEM DRŽAVNOG KAPITALA	17
---	----

Asst. Lejla Hasanović, Mr. iur, MSc (UCL)

PROBOJ PRAVNE LIČNOSTI U PRAVU PRIVREDNIH DRUŠTAVA: DA LI JE VRIJEME ZA NOVI NORMATIVNI OKVIR U FEDERACIJI BIH?	21
--	----

Prof. dr. Nikolina Maleta

NORMIRANJE STATUSNOG OBLIKA POSLOVNA UDRUGA U ZAKONU O GOSPODARSKIM DRUŠTVIMA	24
--	----

Prof. dr. Vedad Silajdžić

PRAVNI IZAZOVI I MOGUĆNOSTI IMPLEMENTACIJE ESOP-A U OKVIRU ZAKONA O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA FEDERACIJE BIH	28
--	----

Prof. dr. Almir Gagula

ARBITRABILNOST SPOROVA ZA PONIŠTENJE SKUPŠTINSKIH ODLUKA D.O.O. I D.D.	31
---	----

Fatima Mrdović

PRIMJENA ZAKONA O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA U SUDSKOJ PRAKSI VRHOVNOG SUDA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE - POSLJEDICE DONOŠENJA ODLUKE O PRESTANKU DRUŠTVA (STRANAČKA SPOSOBNOST - SUDSKI SPOROVI)	38
---	----

Prof. dr. Zinka Grbo*

PROLEGOMENA UZ DESETOGODIŠNJICU ZAKONA O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Drage kolegice i kolege,
poštovani svi prisutni, dame i gospodo,

dobar dan i dobrodošli na okrugli sto pod nazivom "Deset godina Zakona o privrednim društvima u Federaciji Bosne i Hercegovine" u organizaciji Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu.

Vrlo sam sretna i čast mi je da vas mogu pozdraviti u svojstvu dekanice u ime domaćina današnjeg skupa – našeg i vašeg Pravnog fakulteta.

Povod održavanja ovog okruglog stola je obilježavanje za nas ovdje prisutne, za pravnu i poslovnu zajednicu važne obljetnice - deset godina primjene Zakona o privrednim društvima u Federaciji BiH (ZPD). Cilj ovog događaja je pokretanje stručne i akademske rasprave o potrebi reforme ZPD-a, sa posebnim fokusom na njegova bolna mjesta, odnosno

* Dekanica Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, redovna profesorica na naučnoj oblasti Pravo privrednih društava i trgovačko pravo
z.grbo@pfsa.unsa.ba

neuralgične tačke: podnormiranost, nenormiranost, pogrešnu primjenu i nerazumijevanje pojedinih instituta prava privrednih društava, a sa ishodom i svrhom koja podrazumijeva formulisanje konkretnih preporuka *de lege ferenda* koje bismo saželi u zaključcima. Akademski i stručna zajednica na ovaj način dala bi svoj doprinos oblikovanju zakonskih rješenja koja su usklađena s pravnim trendovima i zahtjevima Evropske unije, kao i sa zahtjevima poslovno orijentisanog pristupa u tumačenju ovog propisa uz uvažavanje društvenih okolnosti i stvarnih potreba.

U svjetlu rečenog, teme izlaganja na današnjem okruglom stolu generalno su usmjerene na:

- identifikaciju spornih odredbi važećeg zakonskog okvira u oblasti prava privrednih društava,
- nedostatke u tumačenju i primjeni zakonskih normi,
- izazove u praksi koji ukazuju na potrebu za dopunama, odnosno izmjenama Zakona.

Uz rizik da ovako izložen poduhvat zvuči suviše ambiciozno, a da je osmišljen autonomno, što podrazumijeva da nismo ni po čijem vanjskom institucionalnom pozivu i zadatku okupljeni danas, smatram da je ovdje prisutni cijenjeni skup itekako vlastan da diskutuje i kritikuje, ali i da hvali kada za to ima mjesta, rješenja *lex specialis*-a u oblasti privrednih društava. Naša je društvena odgovornost, uz to, da detektiramo spomenute bolne tačke i nedostatke. Ne zato što nam lično smetaju, naravno, mada bi i to bilo legitimno, već iz razloga što smo svjesni da ignorisanje loših i/ili nedovoljno dobrih zakonskih rješenja dugoročno škodi svima nama, od ličnog, mikro profesionalnog plana, do investicijske klime na nivou države, Bosne i Hercegovine. Pored toga, poslanje je intelektualaca, a želim vjerovati da mi to ovdje jesmo, iako smo heterogeni (uslovno rečeno teoretičari i praktičari) da nikad ne posustaju u kritici, ali ne onoj larpurlatističkoj, nego konstruktivnoj, a nas pravnika posebno da se borimo protiv ustaljene predrasude da su teorija i praksa dva suprotstavljena pola, antagonisti, iako "*nema ničeg praktičnijeg od dobre teorije*" (K. Lewin).

Sigurna sam da svi izlagači na današnjem skupu imaju neku svoju profesionalnu frustraciju povodom primjene i razumijevanja ZPD-a. Ja bih to, svakako, shvatila vrlo afirmativno, kao motivaciju i kao izazov, (iako danas svi koriste riječ izazov misleći na problem) koja je za sve nas *impetus* za prijedloge novih, boljih rješenja, i vremenu prilagođenih solucija. Poći ću od sebe – upravo je inspiracija za održavanje ovog okruglog stola u problemima i pitanjima u vezi sa ZPD-om na koje sam kroz konsultacije s kolegama iz advokatske zajednice imala priliku u proteklom periodu davati stručni stav u odnosu na konkretne situacije u praksi, a što je samo potvrdilo sumnje detektovane već ranije *prima facie* i bez pomenutih konkretnih problematiziranja. Tako nisam imala izbora nego da zaključim da su pojedini instituti prava privrednih društava podnormirani, da se interpretaciji i primjeni ZPD-a pristupa nesistematično i nesistemski, da je jezičko, odnosno formalističko i mehaničko tumačenje Zakona prevalentno, da su načela na kojima počiva Zakon i pravo privrednih društava zanemareni, kao i *business oriented approach* u razmišljanju jednog, kolokvijalno, ali pragmatično rečeno *business* propisa, te da, naravno, u kontekstu obaveze harmonizacije, i tamo gdje treba, unifikacije Zakona sa izvorima prava u Evropskoj uniji imamo, uz uvažavanje stava da je pravo konzervativno i da zakonodavna intervencija ne korespondira, a kamoli anticipira sa novim društvenim odnosima, veliki zaostatak.

Nažalost, došla sam i do zaključka da se pravo banalizuje, a ja sam, opet, stava da pravo jeste, i mora biti - ezoterično. Između ostaloga i zato smatram da je strogo formalističko tumačenje prava opasnost, ali, nažalost, i stvarnost u našoj praksi. Shvatiti šta jedna norma, odnosno zakon znači jednostavnim čitanjem ne može biti umijeće baš svakog njegovog čitaoca. Davanjem primata tekstu bez društvene, ekonomske i političke kontekstualizacije, odnosno okolnosti realnog života, gubi se svrha jedne norme kao i svaka kreativnost sudije. Jednodimenzionalnost u primjeni prava je neprihvatljiva "jer nije moguće na smislen način promišljati pravo a da se ujedno ne promišljaju moral, ekonomija i politika" (D. Franeta). Ovdje ulazim na teren filozofije prava, ali to nije slučajno. Polazeći od, odnosno, vraćajući se na tezu pripisivanu Marxu da je teorija bez prakse prazna, a praksa bez teorije slijepa, dodala bih da je i praksi i teoriji nadređen

pojam pravne filozofije, odnosno pravnofilozofskog mišljenja, kao vrhunaravne nauke i univerzalne vještine u analitičkom pristupu pravu korištenjem interpretativnih argumenata, od kojih silogizam kao metod mora biti zadnji.

Spomenuta banalizacija prisutna je i u načinu pisanja novih propisa. Iako Perović uz Komentar Zakona o obligacionim odnosima navodi da *"na izgled i obimnost zakona uticala je i težnja da se, uvek kada je to bilo razumno i moguće, izbegnu stručni izrazi i zamene opisivanjem odgovarajućeg pojma putem upotrebe većeg broja reči. Ovakvom zakonodavnom tehnikom koja je, u stvari, preuzeta iz Skice, pokušalo se, dakle, da se po cenu nešto veće obimnosti, Zakon učini razumljivijim i pristupačnijim onima kojima je namenjen"*. Imajući u vidu godine i okolnosti u kojim je ovaj zakon nastajao, a da mu je prethodila još starija Skica, ovakav pristup mogao je naći opravdanje, naročito ako imamo u vidu evolutivno tumačenje. Danas, ne, štaviše. Opet uz rizik da ću zvučati elitistički - nije svako, pa ni pripadnik našeg ceha, prispio da relevantno tumači i primjenjuje pravo. Upravo je zato ovaj današnji skup eminentnih stručnjaka ovdje; s ciljem relevantne konstruktivne kritike postojećih rješenja ZPD-a i *de lege ferenda* prijedloga. Apropos eventualnih prijedloga budućih normativnih rješenja - a pod uticajem jednog sjajnog članka profesorice Povlakić o kodifikaciji civilnog prava, a u kojem profesorica piše sljedeće: *"historija modernog građanskog prava u Bosni i Hercegovini je historija recepcije i transfera prava; cirkulisanje pravnih modela i rješenja je univerzalni proces i naša država nije izuzetak u tom smislu i teško je moguće za jedno nacionalno pravo da se razvija u potpunosti nezavisno"* - dodala bih da zakonodavne aktivnosti u kontekstu prava privrednih društava ne moraju biti izuzetno zahtjevne, inovativne i kreativne. Imajući u vidu rečeno, kao i okolnosti ambicije pristupanja Evropskoj uniji, očigledno da ne mogu biti autonomne. Stoga je politička volja i impuls iz poslovne i akademsske zajednice najvažniji preduslov za svaku reformu, odnosno izmjenu propisa, a pojedina konkretna poželjna rješenja su nam na dohvat ruke i sasvim je legitimno voditi se tuđim primjerom. Pri tome, naglašavam - usvajanje propisa je ništa, primjena je nešto, a dobra primjena je sve.

Jednog pitanja na današnjem okruglom stolu, sudeći po temama i sažecima izlaganja, se nećemo doticati - umjetne inteligencije u kontekstu prava privrednih društava. S tim u vezi tri napomene. Prva, to je tema koja svakako zaslužuje posebnu pažnju i zaseban naučni skup. Drugo, ovo moje obraćanje nije pisano uz pomoć vještačke inteligencije. I treće, smatram da je umjetna inteligencija fenomen kojem se ne trebamo opirati i kojeg moramo prihvatiti, samo je pitanje na koji način ovaj alat koristiti etično i pouzdano. Istovremeno, s punim uvjerenjem tvrdim da nikakva artificalna inteligencija neće moći zamijeniti dobrog interpretatora prava, bio on/a sudija ili profesor.

Na kraju, i vrlo važno. Ideja za organizaciju ovog današnjeg skupa je moja, neću biti lažno skromna, ali se neću ni kititi tuđim perjem - ideja bi ostala na tom nivou bez svesrdne pomoći u organizaciji mojih dragih i vrijednih kolegica Lejle Hasanović, dvostruke magistricice i "moje" asistentice, i više asistentice, dr. sci. Vesne Lazić-Buljan. Zahvaljujem im se ovom prilikom na angažmanu i na nepogovornom izvršavanju delegiranih zadataka. Posebna zahvalnost ide današnjim izlagačima, redom kojim će prezentirati: prof. dr. Fatima Mahmutćehajić, advokatici Džemila Gavrankapetanović, dr. Dejan Davidović, mr. Lejla Hasanović, prof. dr. Nikolina Maleta, prof. dr. Vedad Silajdžić, prof. dr. Almir Gagula i sudija Fatima Mrdović, na odzivu i interesantnim i gorućim naslovima tema njihovih izlaganja.

Veliko hvala svima vama u publici. Vi ste dokaz da je današnji skup *a priori* uspio i opravdan, a svakako hvala što svojim prisustvom podržavate aktivnosti Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu i time potvrđujete da je Pravni fakultet mjesto susreta izvrsnih, čime nas motivirate da budemo još bolji.

Hvala na povjerenju i hvala na pažnji.

Prof. dr. Zinka Grbo
Dekanica

Prof. dr. Fatima Mahmutćehajić*

DIGITALNI ALATI I PROCEDURE U POSTUPKU OSNIVANJA PRIVREDNIH DRUŠTAVA: PRAVNI OKVIR I IZAZOVI IMPLEMENTACIJE

Obim i razvoj digitalne infrastrukture podložni su kontinuiranim transformacijama, pri čemu se istovremeno intenzivira društvena ovisnost o digitalnim rješenjima. Navedeni razvoj obuhvata i promjenu postojećih načina poslovanja, ali i nastajanje posve novih procedura za brže i efikasnije osnivanje privrednih društava. I pored brojnih preispitivanja mogućnosti primjene postojećih pravila i prijedloga oblikovanja novih, proces pronalaženja odgovarajućih sistema regulacije za cyber prostor nije dovršen. Upotreba digitalnih alata i postupaka s ciljem jednostavnijeg, bržeg te vremenski i troškovno učinkovitijeg započinjanja poslovne djelatnosti osnivanjem privrednih društva ili otvaranjem podružnice tog društva, te radi pružanja sveobuhvatnih i dostupnih informacija o privrednim društvima jedan je od preduvjeta za učinkovito funkcioniranje, modernizaciju i administrativno pojednostavljenje postojećih sistema.

* Redovna profesorica na naučnoj oblasti Poslovno pravo, Ekonomski fakultet
Univerziteta u Sarajevu
fatima.mahmutcehajic@efsa.unsa.ba

U Izvještaju Evropske komisije za Bosnu i Hercegovinu (SWD(2025) 751 final) iz 2025. godine jasno je navedeno “Dodatna harmonizacija je potrebna u pogledu određenih aspekata prava privrednih društava, upotrebe digitalnih alata i procesa u pravu privrednih društava, ...” (SWD(2025) 751 final:70). Uz navedeno ističe se da “(...) Bosna i Hercegovina treba pojednostaviti i uskladiti zahtjeve za registraciju i poslovanje poslovnih subjekata i privrednih društava na cijeloj teritoriji države u okviru jedinstvenog ekonomskog prostora, naročito kroz međusobno povezivanje i koordinaciju registara poslovnih subjekata u entitetima i Brčko distriktu.” (SWD(2025) 751 final:70).

U evropskom kontekstu, ovo pitanje je već uređeno kroz dvije ključne direktive: Direktivu (EU) 2019/1151, koja se odnosi na upotrebu digitalnih alata i postupaka u pravu društava, i Direktivu (EU) 2019/2121, koja uređuje prekogranična preoblikovanja, spajanja i podjele društava. Obje direktive predstavljaju temeljnu prekretnicu u izgradnji digitalne i integrirane ekonomije Evropske unije, a njihova suština i principi moraju pronaći svoje mjesto i u zakonodavnom okviru Bosne i Hercegovine.

Direktiva (EU) 2019/1151 postavlja obavezu državama članicama da osiguraju mogućnost potpunog osnivanja privrednih društava putem interneta, naročito društava s ograničenom odgovornošću, bez obavezne fizičke prisutnosti osnivača pred notarima ili nadležnim registarskim organima. Identifikacija osnivača u tim postupcima vrši se putem kvalificiranog elektronskog potpisa i sistema elektronske identifikacije, čime se osigurava visok nivo pravne sigurnosti, dok se fizička prisutnost može zahtijevati isključivo izuzetno, u pojedinačnim slučajevima, kada postoje opravdane sumnje u zloupotrebu identiteta.

Uspostavljanjem jedinstvenog, digitaliziranog i pravno sigurnog sistema, usklađenog s pravnom stečevinom Evropske unije, značajno bi bila unaprijeđena konkurentnost i atraktivnost poslovnog ambijenta u entitetu Federacija Bosne i Hercegovine, a posljedično i Bosne i Hercegovine u cjelini.

Reformski procesi i nužni koraci

Integracija novih rješenja, u skladu sa evropskim savremenim pristupom, u pravni sistem entiteta Federacija Bosne i Hercegovine zahtijeva višeslojni reformski pristup koji obuhvata:

1. Normativnu reformu – izmjene i dopune Zakona o privrednim društvima ("Službene novine FBiH" broj: 81/15 i 75/21) i Zakona o registraciji poslovnih subjekata u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH", br. 27/2005, 68/2005, 43/2009, 63/2014, 32/2019 - odluka Ustavnog Suda i 85/2021), u skladu sa Direktivama (EU) 2019/1151 i 2019/2121.
2. Institucionalnu modernizaciju – razvoj jedinstvenog digitalnog registra društava, u potpunosti interoperabilnog s poreskim organima, sudovima i bankama. Prema Izvještaju Evropske komisije za Bosnu i Hercegovinu iz 2025. godine "(...) Neophodni su dodatni napor radi potpune usklađenosti sa pravnom stečevinom Evropske unije, kao i radi harmonizacije propisanih zahtjeva na teritoriji cijele države. Različiti regionalni poslovni registri djeluju samostalno, bez institucionalne koordinacije i međusobne usklađenosti (...)" (SWD(2025) 751 final:11).
3. Tehničku infrastrukturu – potpunu primjenu sistema elektronske identifikacije i kvalificiranog elektronskog potpisa, kompatibilnog sa standardima Evropske unije.
4. Edukaciju i osposobljavanje – kontinuiranu obuku za primjenu digitalnih alata.
5. Međuinstitucionalnu koordinaciju – uspostavu radne grupe pri Ministarstvu pravde Federacije Bosne i Hercegovine koja bi pratila implementaciju.

Džemila Gavrankapetanović*

VLASTITI UDJELI – SVRHA I OGRANIČENJA STICANJA VLASTITIH UDJELA KOD DRUŠTVA SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU

Trenutni zakonski okvir koji se odnosi na vlastite udjele u društvima s ograničenom odgovornošću (članci 328-329 ZPD FBiH) dozvoljava društvima sticanje i zalaganje vlastitih udjela, ali bez ključnih zaštitnih mehanizama koje nalazimo u drugim pravnim sistemima. Nedostaju nam bitne odredbe poput postotnog ograničenja, zabrane prava glasa, vremenskog roka za prodaju ili poništenje udjela, te pravila o obaveznim rezervama i finansijskoj pomoći. U poslovnoj praksi, vlastiti udjeli najčešće se koriste kad član želi napustiti društvo, kod istupanja ili isključenja, tj pri "čišćenju" vlasničke strukture prije spajanja ili preuzimanja, za sprječavanje blokada u odlučivanju, te kod pripreme statusnih promjena kao što su spajanje, pripajanje ili podjela društva. ili kod ulaganja finansijskih sredstava od strane investitora/strateškog partnera.

* Advokatica - Zajednička advokatska kancelarija Gavrankapetanović Bekir, Koldžo Damir, Kukić Emir, Gavrankapetanović Džemila i Gavrankapetanović B. Bekir
dzemila@advokatbih.com

Glavni izazovi uključuju rizik narušavanja kapitala društva, ugrožavanje položaja povjerioca, manipulacije pri glasanju, te računovodstvene i porezne implikacije. Susjedne zemlje - Hrvatska, Slovenija i Srbija - već su uvele standardne zaštitne mehanizme: ograničenje od 10% temeljnog kapitala, zabranu glasačkih prava, jednogodišnji rok za prodaju ili poništenje udjela, te pravila o obaveznim rezervama i financijskoj pomoći. EU regulativa (Direktiva 2017/1132) prvenstveno se odnosi na dionička društva, ali njeni principi mogu poslužiti kao dobar model i za društva s ograničenom odgovornošću. Zemlje njemačkog govornog područja posebno naglašavaju važnost strogih kapitalnih testova i suspenzije glasačkih prava.

Za FBiH se predlaže uvođenje sličnih zaštitnih mehanizama uz razuman prijelazni period. Time bi vlastiti udjeli postali koristan instrument za restrukturiranje društava, umjesto izvora pravne nesigurnosti.

Dr. sc. Dejan Davidović*

UTICAJ DRUGIH PROPISA NA ZAKONA O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA KOD UPRAVLJANJA JAVNIM PREDUZEĆIMA/ PRIVREDNIM DRUŠTVIMA SA UČEŠĆEM DRŽAVNOG KAPITALA

Sažetak i preporuke

Pravni sistem u Federaciji BiH je prvobitno uspostavljen, donošenjem Zakona o privrednim društvima iz 1999. godine, na načelima jednakopravnog tretmana svih dioničara, kao nužna posljedica jednovrsnosti prava vlasništva. Ovakav sistem bi trebao funkcionirati na način da niti jednom dioničaru ne daje veća prava, odnosno da ne favorizira jednog dioničara u odnosu na drugog. To jasno proizlazi iz odredbe člana 187. stav (2) Zakona o privrednim društvima, kojom se propisuje da dionice iste klase imaju istu nominalnu vrijednost i sadrže ista prava. Trenutno u Federaciji BiH ovako uspostavljen sistem sve više gubi na svom značaju, budući da se u određenim situacijama državi daju veća prava, odnosno povlašten položaj u odnosu na druge članove društva (dioničare ili vlasnike udjela u d.o.o.). Posljedica navedenog je da se u Federaciji BiH sve više odstupa od načela jednovrsnosti prava vlasništva izraženo u obliku jednakopravnog tretmana svih dioničara, i to ne samo kroz praksu, već nažalost uvodi se i kroz regulativu. Naime, izmjenama i dopunama Zakona o privrednim društvima iz 2008. godine¹ država kao vlasnik kapitala je bez

* Sekretar - Komisija za vrijednosne papire FBiH
dejandavidovic78@gmail.com

1 Službene novine Federacije BiH broj 84/08

obzira na činjenicu da dionice iste klase, sadrže i ista prava, postavljena u povlašten položaj u odnosu na druge članove društva. Navedeno se najbolje oslikavalo kroz odredbu zakona kojom je dato ovlaštenje skupštini dioničkog društva da odlučuje o izuzimanju stalnih sredstava u neprivatizovanim privrednim društvima.²

Donošenjem Zakona o privrednim društvima iz 2015. godine, država kao dioničar/član društva i dalje ima povlašten položaj, istina u manjoj mjeri u odnosu na ostale članove/dioničare društva. Po pitanju izuzimanja stalnog sredstva, isto je još uvijek moguće budući da se i dalje daje ovlaštenje skupštini za izuzimanje stalnog sredstva. Jedina razlika u odnosu na prethodno važeći zakon je ta da se iz odredbe brisala riječ "neprivatiziranim" što sada jasno daje signal društvima sa većinskim učešćem državnog kapitala za nastavak dosadašnje prakse. Povlašten položaj države i dalje naročito dolazi do izražaja kada su u pitanju dionička društva. Tako, na primjer, pravo zaštite manjine u odlučivanju se različito primjenjuje u društvima sa privatnim kapitalom u odnosu na društva sa većinskim državnim kapitalom. U društvima sa većinskim učešćem državnog kapitala manjinski dioničar nema pravo da zatraži otkup svojih dionica ukoliko skupština donese odluku o restrukturiranju, reorganizaciji ili finansijskoj konsolidaciji društva.³ Isto tako, manjinskom dioničaru se uskraćuje pravo, ako se protivi odlukama koje uzrokuju značajne promjene u društvu, na podnošenje tužbe nadležnom sudu ako je riječ o društvu sa većinskim državnim kapitalom u slučaju restrukturiranja, reorganizacije ili finansijske konsolidacije.⁴ Činjenica da se dioničarima u društvima sa većinskim državnim kapitalom uskraćuje pravo na zaštitu (zaštita manjine u odlučivanju) je sama po sebi upitna.

U Federaciji BiH, upravljanje privrednim društvima sa učešćem državnog kapitala /javnim preduzećima zasniva se na slijedećim propisima: Zakon o privrednim društvima, Zakon o javnim preduzećima u Federaciji

2 Član 246. stav 1) tačka 16. prethodno važećeg Zakona o privrednim društvima.

3 Član 243. stav (1) Zakona o privrednim društvima

4 Član 243. stav (6) Zakona o privrednim društvima

Bosne i Hercegovine,⁵ Zakon o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine,⁶ Zakon o sukobu interesa u organima vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine,⁷ Uredba o vršenju ovlaštenja u privrednim društvima sa učešćem državnog kapitala iz nadležnosti Federacije Bosne i Hercegovine,⁸ kao i Uredba o usavršavanju predsjednika i članova nadzornih odbora i uprava privrednih društava sa učešćem državnog kapitala.⁹ Svaki od navedenih propisa u većoj ili manjoj mjeri ima utjecaj korporativno upravljanje i položaj drugih dioničara. Izdvajanju se samo neke specifičnosti. Na skupštinama društava se sve češće javlja problem suzdržanih glasova u skladu sa uputom¹⁰ "ne glasati" propisanu kao mogućnost Uredbom o vršenju ovlaštenja, a koje je u praksu uvedeno kroz glasanje na skupštinama u kojima je država dioničar. Iako se iz odredbi Zakona o privrednim društvima može izvući zaključak po ovom pitanju, potrebno je primjenjivačima propisa jasno urediti pitanje suzdržanih glasova, s obzirom da od ovog pitanja zavisi valjanost odluka skupštine. Dalje, Uredbom se nalaže privrednim društvima sa učešćem državnog kapitala da najkasnije u roku od 15 dana prije dana održavanja skupštine Vladi Federacije dostave poziv za zakazanu skupštinu sa dnevnim redom i materijalima za svaku tačku dnevnog reda. Zakonom o plaćama daje mogućnost naknada za punomoćnika koji ima ovlaštenje za zastupanje na skupštini preduzeća ispred državnog kapitala. Ova naknada se može odrediti u iznosu do jedne prosječne neto plaće isplaćene u preduzeću u prethodna tri mjeseca, i isplaćuje se na teret privrednog društva ili javnog preduzeća, a ne na teret budžeta odnosno vlastodavca (Federacije BiH). Uredbom o vršenju ovlaštenja i Zakonom o ministarskim vladinim i drugim imenovanjima propisuje postupak nominovanja kandidata za članove nadzornog odbora i uprave, pri čemu se kao specifičnost izdvajaju privremena nominovanja/imenovanja, pri čemu se na

5 Službene novine Federacije BiH broj 8/05, 81/08, 22/09, 109/12

6 Službene novine Federacije BiH broj 12/03, 34/03, 65/13

7 Službene novine Federacije BiH broj 70/08

8 Službene novine Federacije BiH broj 20/16, 3/17, 9/17, 69/17.

9 Službene novine Federacije BiH broj: 71/09, 33/10, 23/11, 83/11, 2/13, 80/13, 51/15, 60/16, 88/17

10 Punomoćnik je dužan postupati u skladu sa dobijenim obavezujućim uputama Vlade Federacije (član 6. stav (1) Uredbe o vršenju ovlaštenja....

skupštinama dioničkih društava istom odlukom jedan broj članova nadzornog odbora imenuje na period od četiri godine kako to nalaže Zakon o privrednim društvima, a drugi broj na period do 90 dana u skladu sa Uredbom o vršenju ovlaštenja, pri čemu je član 247. stav (2) Zakona propisano da se članovi nadzornog odbora imenuju istovremeno na period od četiri godine, sa izuzetkom kraćeg mandata člana nadzornog odbora koji se imenuje umjesto razriješenog.¹¹

Sve navedeno stavlja manjinske dioničare u specifičan položaj, što doprinosi pravnoj nesigurnosti, te je s toga potrebno raditi na izmjeni ili donošenju novih propisa kojim bi se izmijenile detektovane anomalije i ponovo uspostavilo načelo jednakopravnog tretmana svih dioničara, kao nužna posljedica jednovrsnosti prava vlasništva.

11 Član 247. stav (6) Zakona o privrednim društvima

Asst. Lejla Hasanović, Mr. iur, MSc (UCL)*

PROBOJ PRAVNE LIČNOSTI U PRAVU PRIVREDNIH DRUŠTAVA: DA LI JE VRIJEME ZA NOVI NORMATIVNI OKVIR U FEDERACIJI BIH?

Odgovornost za obaveze članova društva regulisana je članom 5. Zakona o privrednim društvima Federacije BiH ("Službene novine FBiH" broj: 81/15 i 75/21; u nastavku: ZPD). Taj pravni institut, poznat kao proboj pravne osobnosti privrednih društava, definiše situacije u kojima komanditor u komanditnom društvu, dioničar u dioničkom društvu i vlasnik udjela društva sa ograničenom odgovornošću, odgovara neograničeno solidarno cjelokupnom svojom imovinom za obaveze društva. Njegova osnovna svrha jeste sprečavanje zloupotrebe pravne ličnosti društva i ograničene odgovornosti, naročito u slučajevima kada se društvo koristi kao instrument za prevaru, postizanje ličnih ciljeva ili zlonamjerno umanjeње imovine društva. Analiza važećeg normativnog okvira i prakse u Bosni i Hercegovini ukazuje na postojanje ozbiljne slabosti u sistemu korporativnog upravljanja, koje se naročito manifestuje kroz veliki broj

* Asistentica na naučnoj oblasti Pravo privrednih društava i trgovačko pravo -
Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu
l.hasanovic@pfsa.unsa.ba

neaktivnih i insolventnih društava u FBiH, neusklađenosti prava društava i zakonodavstva o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 13/2024; u nastavku; AML), te nedovoljno razvijenim mehanizmima odgovornosti upravljačkih struktura društva. Posebno je alarmatna činjenica da je ovaj pravni institut na različit način uređen u entitetu Republika Srpska i u entitetu Federacija BiH. U Republici Srpskoj odgovornost članova za zloupotrebu društva nije uslovljena postojanjem namjere da se povjerioci izigraju, dok se u Federaciji BiH ova odredba tumači restriktivnije, uz zahtjev da povjerilac dokaže postojanje namjere vlasnika udjela da umanju imovinu društva i onemoguću naplatu povjerilaca. Zbog toga je u Federaciji BiH mnogo teže dokazati da je došlo do probijanja pravne osobnosti člana društva, slično kao u Njemačkoj, dok je u Republici Srpskoj, slično kao u Hrvatskoj, dovoljno dokazati je član društva zloupotrijebio društvo za prevarne ciljeve. U tom kontekstu, institut probijanja pravne osobnosti, iako normativno priznat, ostaje fragmentarno i nedovoljno efikasno sredstvo zaštite povjerilaca, te je u velikoj mjeri zavisao od sudske prakse. Uporednopravna iskustva, naročito iz Njemačke i Hrvatske, kao i relevantni standardi Evropske unije, ukazuju na potrebu jačanja preventivne dimenzije korporativne odgovornosti.

Prijedlozi de lege ferenda za izmjenu Zakona o privrednim društvima u vezi s odredbama koje se odnose na proboj pravne osobnosti

Polazeći od normativnog uređenja odgovornosti članova privrednih društava u ZPD-u i analizi instituta probijanja pravne osobnosti, može se zaključiti da važeći zakonodavni okvir ne osigurava u potpunosti efikasnu zaštitu povjerilaca niti adekvatnu prevenciju zloupotrebe ograničene odgovornosti. Posebno izraženi problemi ogledaju se u velikom broju neaktivnih i društava, fragmentiranoj regulaciji nominalnog vlasništva, kao i nedovoljno razvijenim mehanizmima lične odgovornosti upravljačkih struktura društva.

Slijedom navedenog, u nastavku se iznose de lege ferenda preporuke za izmjenu ZPD-a.

- Preporučuje se uvođenje zakonskog mehanizma koji bi omogućio automatsko brisanje društava koja duži vremenski period ne obavljaju djelatnost ili ne pokreću likvidaciju društva u zakonom propisanom roku, po uzoru na predmet Evropskog suda za ljudska prava: Lekic v. Slovenija. Prema podacima Porezne uprave FBiH, registrovano je 11.985 pasivnih poreskih obveznika koje čine društva sa ograničenom odgovornosti u FBiH.

- Neophodno je sistemsko usklađivanje ZPD-a na svim nivoima vlasti sa AML zakonodavstvom. Posebno se preporučuje usvajanje standarda i definisanja posrednog i neposrednog vlasništva zbog postojanja Ugovora o povjereničkom držanju udjela. U slučaju višečlanih društava proboj usmjeriti na vlasnika sa značajnim učešćem u društvu – povećati značajno učešće na 25% i uskladiti postotak sa odredbama AML.

- Preporučuje se uspostavljanje javnog registra lica kojima je zabranjeno obavljanje upravljačkih i nadzornih funkcija zbog teških povreda dužnosti pažnje, lojalnosti ili drugih zakonskih obaveza, tkz. Registar diskvalifikovanih direktora. Ovakav registar, po uzoru na pravo Evropske unije, imao bi preventivnu i represivnu funkciju, jačajući kulturu odgovornog upravljanja i povjerenje u tržište.

- Predvidjeti solidarnu odgovornost članova društva ukoliko namjerno ili zbog grube nepažnje, imenuju za člana uprave osobu koja to ne može biti, ukoliko takva osoba povrijedi svoje obveze prema društvu.

- Preporučuje se uvođenje automatizovane elektronske razmjene podataka između poreskih organa, fondova socijalnog osiguranja i sudskih registara. Time bi se spriječilo osnivanje novih društava ili imenovanje direktora od strane lica s neizmirenim javnim obavezama. Ovaj mehanizam bi smanjio administrativni teret, spriječio ponovljene zloupotrebe ograničene odgovornosti i doprinio fiskalnoj disciplini.

Prof. dr. Nikolina Maleta*

NORMIRANJE STATUSNOG OBLIKA POSLOVNA UDRUGA U ZAKONU O GOSPODARSKIM DRUŠTVIMA

Zakonom o gospodarskim društvima Federacije BiH ("Službene novine FBiH" broj: 81/15 i 75/21; u nastavku: ZGD) pravni oblik *Poslovna udruga* normiran je u Poglavlju VI. pod naslovom *Povezana društva*. Zakonodavac je u članku 51. stavak 3. kao jednu od vrsta povezanih društava, uz holding i koncern, uvrstio i poslovnu udrugu. Nadalje u članku 58. poslovnu udrugu definira kao "ekonomsku interesnu grupaciju koju mogu osnovati dva ili više društava, radi unaprjeđenja, promocije i usklađivanja obavljanja svojih djelatnosti". Već iz same definicije, nominalnog određenja poslovnog oblika te posebice normiranog cilja osnivanja, jasno proizlazi da je zakonodavac u zakonske odredbe nastojao uvrstiti pravni oblik kojega je europski zakonodavac definirao kao Europsku ekonomsku interesnu grupaciju - EEIG Uredbom Vijeća (EEZ) 2137/85. Međutim, opravdano se nameće pitanje je li ekonomska interesna grupacija po svojim karakteristikama oblik povezanih društava ili ima više elemenata i karakteristika

* Izvanredna profesorica na Katedri za građansko pravo - Pravni fakultet
Sveučilišta u Mostaru
nikolina.maleta@pf.sum.ba

po kojima bi se trebala zakonski normirati kao jedan od oblika društava osoba, kako je to primjerice učinio hrvatski zakonodavac. Daljnja analiza odredbi članka 58. ZGD upućuje na karakteristike kojima se poslovna udruga poistovjećuje s EEIG, a to su prvenstveno pravna osobnost i isključenje od stjecanja dobiti na razini ovoga statusnog oblika. Osnovno odstupanje od EEIG u odredbama ZGD jeste isključenje fizičkih osoba kao mogućih osnivača poslovne udruge. Time su iz kruga mogućih osnivača izuzete kategorije samostalnih poduzetnika, trgovaca i obrtnika koji itekako mogu imati poslovni interes za ovakav vid udruživanja s obzirom na normirane ciljeve poslovne udruge. Poslovna udruga ne može ostvarivati dobit za sebe što odgovara i uređenju EEIG, ali po tome odstupa od osnovnog cilja i svrhe osnivanja gospodarskog društva, pa tako i skupine društava osoba. Iz navedenog proizlazi kako je odredbama ZGD poslovna udruga, kao oblik povezivanja društava, normirana kao svojevrsna statusna mješavina više pravnih oblika i skupina poslovnog udruživanja.

Neovisno o tome je li ispravnije Poslovnu udruhu uvrstiti u povezana društva ili društva osoba, postojeće odredbe ZGD kojima se uređuje ovaj statusni pravni oblik nejasne su i nedorečene. Poslovna praksa ne poznaje ovakav oblik poslovnog povezivanja te je jasno da trenutno važeće normiranje i forma ne postižu svoju praktičnu primjenu. Zbog toga bi bilo potrebno definirati poslovni oblik *sui generis* kako bi se postiglo prikladnije normiranje, jasnija pravna norma, a samim time i u praksi primjenjivija.

Prijedlozi izmjena i dopuna Zakona o gospodarskim društvima u vezi s odredbama koje reguliraju Poslovnu udruhu

Zakonom o gospodarskim društvima Federacije BiH ("Službene novine FBiH" broj: 81/15 i 75/21) pravni oblik Poslovna udruga normiran je u skupini povezanih društava, a po karakteristikama u mnogo čemu izjednačen s ekonomskom interesnom grupacijom. Važećim zakonskim odredbama poslovna udruga kao oblik povezivanja društava, normirana je kao svojevrsna statusna mješavina više pravnih oblika i skupina poslovnog udruživanja te su zakonske odredbe nejasne i nedorečene. Poslovna

praksa ne poznaje ovakav oblik poslovnog povezivanja, pa se postavlja pitanje opravdanosti takve norme. U skladu s navedenim predlaže se:

- usvojiti prikladniji naziv za statusno pravni oblik udruživanja gospodarskih društava koji je važećim zakonom definiran kao poslovna udruga, jer naziv poslovna udruga ne odgovara statusno i ciljno normiranim karakteristikama predmetnog oblika poslovnog udruživanja. Predlaže se primjerice naziv "grupa društava" kako je to regulirano zakonodavstvom Republike Srpske;
- izostaviti u normiranju izjednačavanje poslovne udruge (grupe društava) kao vrste povezanih društava s ekonomskom interesnom grupacijom budući po svojoj prirodi ekonomska interesna grupacija podrazumijeva udruživanje i fizičkih osoba (obrtnika, trgovaca pojedinaca, slobodnih profesija i dr.);
- ekonomsku interesnu grupaciju posebno normirati izvan poglavlja ZGD koji uređuje povezana društva, jer ovaj statusno pravni oblik nema neke od osnovnih karakteristika povezanih društava poput odnosa vladajućeg i ovisnih društava. Može se po uzoru na poredbeni zakonodavstva uvrstiti u društva osoba (poput Gospodarskog interesnog udruženje u Republici Hrvatskoj) ili normirati kao statusno pravni oblik *sui generis*.

Navedenim prijedlozima *de lege ferenda* postiglo bi se jasnije normiranje, učinkovitija pravna norma, a samim time i u praksi primjenjivija.

Budući Bosna i Hercegovina na putu u članstvo Europske unije ima obvezu usklađivati svoje zakonodavstvo s *acquis communautaire*, obveza je našega zakonodavca normirati i predvidjeti mogućnost osnivanja supranacionalnih oblika gospodarskih subjekata, pa se predlaže i sljedeće:

- Zakonom o gospodarskim društvima, po uzoru na zakonodavstva nekih od zemalja u regiji (Srbija, Crna Gora), normirati Europsko društvo (*Societas Europaea*) i Europsku ekonomsku interesnu grupaciju (*European Economic Interest Grouping*).

Neovisno o tome je li ispravnije Poslovnu udruhu uvrstiti u povezana društva ili društva osoba, postojeće odredbe ZGD kojima se uređuje ovaj statusni pravni oblik nejasne su i nedorečene. Poslovna praksa ne poznaje ovakav oblik poslovnog povezivanja te je jasno da ovakvo normiranje i forma ne postižu svoju praktičnu primjenu. Budući Bosna i Hercegovina na putu u članstvo Europske unije ima obvezu usklađivati svoje zakonodavstvo s *acquis communautaire*, obveza je našega zakonodavca normirati i predvidjeti mogućnost osnivanja supranacionalnih oblika gospodarskih subjekata među kojima je, uz Europsko društvo (SE) i Europsku zadrugu (SCE), i Europska ekonomska interesna grupacija (EEIG). Naš zakonodavac bi također trebao usvojiti prikladniji naziv za ovakav oblik poslovne forme, jer naziv poslovna udruga ne odgovara statusno i ciljno normiranim karakteristikama predmetnog statusnog oblika. Ova pravna forma također nema neke od osnovnih karakteristika povezanih društava poput odnosa vladajućeg i ovisnih društava, pa bi trebala biti posebno normirana izvan poglavlja VI. ZGD. Ne mora se nužno uvrstiti niti u društva osoba kako je to u uporednom zakonodavstvu, već se može normirati kao statusni pravni oblik *sui generis*. Time bi se postiglo jasnije normiranje, učinkovitija pravna norma, a samim time i u praksi primjenjivija.

Prof. dr. Vedad Silajdžić*

PRAVNI IZAZOVI I MOGUĆNOSTI IMPLEMENTACIJE ESOP-A U OKVIRU ZAKONA O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA FEDERACIJE BIH

Employee Stock Ownership Plans (ESOP) predstavljaju institucionalizovane mehanizme putem kojih zaposlenici stiču vlasnički udio u privrednim društvima u kojima rade. U razvijenim ekonomijama ESOP služi kao instrument poticanja angažmana zaposlenika i dugoročne motivacije zaposlenika. Zakon o privrednim društvima FBiH ("Službene novine FBiH" broj: 81/15 i 75/21; u nastavku: ZPD) značajno zaostaje za evropskom praksom u oblasti vlasništva zaposlenih ESOP-a. Da bi ESOP bio realno primjenjiv i koristan za privredna društva u Federaciji Bosne i Hercegovine i zaposlenike, nužno je da se izvrši modernizacija rješenja ZPD kojim bi se jasnije definisao ESOP (Employee Stock Ownership Plan). Potrebno je naglasiti da ZPD ne prepoznaje ESOP kao poseban pravni institut, već ga djelimično tretira kroz čl. 205–206, koji omogućavaju emisiju dionica zaposlenicima do najviše 5% osnovnog kapitala, uz stroga ograničenja

* Redovni profesor na naučnoj oblasti Poslovno pravo - Ekonomski fakultet
Univerziteta u Sarajevu
vedad.silajdzic@efsa.unsa.ba

prenosa i obavezu otkupa. Evropski modeli su sistemski razvijeniji, nude poreske olakšice, institucionalnu podršku i širu upravljačku participaciju zaposlenih za razliku od rješenja Zakona o privrednim društvima FBiH. Bitno je naglasiti da se ESOP u EU koristi kao alat za jačanje MSP (mala i srednja preduzeća) sektora i dugoročno motivisanje zaposlenika.

Zakona o privrednim društvima Federacije BiH je u članu 205. uredio da: Statutom društva može se omogućiti emisija posebne klase dionica za zaposlenike, do maksimalno 5 % osnovnog kapitala. Te dionice imaju ista prava kao obične, uz eventualne izuzetke propisane u Zakonu. Međutim prijenos takvih dionica je dozvoljen isključivo na druga zaposlena lica. Prava na dionice prestaju prestankom zaposlenja ili smrću i Društvo je dužno otkupiti dionice zaposlenika po pravičnoj tržišnoj vrijednosti na dan prekida radnog odnosa, u skladu sa statutom i odlukom o emisiji.

Iako model ESOP-a u Federaciji BiH djelimično može biti ostvariv kroz članove ZPD (čl. 205–206). Međutim, ozbiljna ograničenja i nedostaci – ograničena emisija, nejasan prijenos, pravna neodređenost, te finansijski rizici – čine ga teško primjenjivim bez značajnih nadopuna i reformi zakonskog okvira.

Ako napravimo komparaciju rješenja Zakona o privrednim društvima Federacije BiH (ZPD FBiH) i evropske regulative i prakse u vezi sa Employee Stock Ownership Plan (ESOP) ukazati će se potreba za usklađivanje ZPD FBiH s EU direktivama i preporukama (npr. SEAP, EU Action Plan for Employee Ownership).

Prijedlozi izmjena i dopuna Zakona o privrednim društvima u vezi s mogućnosti implementacije ESOP-a

Uprkos prepoznatljivosti i vrijednosti ESOP modela u EU, Zakon o privrednim društvima FBiH ne prepoznaje niti ih uređuje na način koji omogućava njihovo efikasno funkcionisanje kao instrumenta participacije zaposlenika u vlasništvu kompanija i instrumenta dugoročne motivacije zaposlenika. Zato je jasno da postoji potreba za usklađivanjem ZPD sa

savremenim evropskim pristupom, kako bi privredna društva u FBiH mogli ostvariti koristi koje takvi modeli nude — uključujući participaciju u vlasništvu, motivaciju, stabilnost i dugoročni razvoj privrednih društava.

U skladu s navedenim predlaže se da se ESOP posebno normira unutar ZPD kojim bi se uspostavio zaseban pravni okvir za ESOP. U ZPD bi se u skladu sa najboljim praksama iz EU preuzela EU rješenja koja ESOP koriste kao alat za jačanje MSP (mala i srednja preduzeća) sektora i dugoročno motivisanje zaposlenika.

Naročita pažnja pri normiranju treba biti usmjerena prema postojećim nedostacima ZPD:

1. Nije definisan ESOP (Employee Stock Ownership Plan) kao poseban pravni institut.
2. Ograničenje emisije i kapitala

Dopušteno je tek do 5 % kapitala, što ozbiljno ograničava širinu uključivanja zaposlenika u vlasničku strukturu, posebno u srednjim i većim kompanijama. Najbolje prakse iz EU idu sa puno većim procentom kapitala

3. Ograničen tržišni mehanizam

Prijenos dionica samo među zaposlenima umanjuje mogućnost aktivne likvidnosti, tržišnog vrednovanja i fleksibilnosti modela za menadžere ili investitore.

4. Obvezni otkup po prekidu zaposlenja

Obveza društva da otkupi dionice značajno povećava likvidnosne obaveze privrednog društva, to može destabilizirati finansijsko stanje privrednog društva. Shodno tome potrebno je normirati uspostavljanje ESOP fondova.

Prof. dr. Almir Gagula*

ARBITRABILNOST SPOROVA ZA PONIŠTENJE SKUPŠTINSKIH ODLUKA D.O.O. I D.D.

Prema članu 338. Zakona o privrednim društvima FBiH, član društva koji je glasao protiv odluke skupštine ima pravo pobijati tu odluku tužbom kod nadležnog suda u roku od 30 dana od donošenja odluke. Značajno je da zakonodavac nije upotrijebio termin "isključivo nadležan sud" – za razliku od, primjerice, hrvatskog Zakona o trgovačkim društvima koji eksplicitno propisuje isključivu sudsku nadležnost (čl. 363. ZTD). Izostanak riječi "isključivo" otvara pitanje je li forum suda obavezan (imperativan) ili dispozitivan. Analiza ukazuje da je dio norme člana 338. ZPD koji upućuje na sud dispozitivne prirode.

Drugim riječima, zakon postavlja sudsku nadležnost kao opće pravilo, ali ne isključuje mogućnost drugačijeg dogovora stranaka. Ovakvo tumačenje potvrđuje da zakonodavac nije imao namjeru sporove o poništenju skupštinskih odluka isključivo povjeriti sudovima – u protivnom bi

* Vanredni profesor na Katedri za građansko pravo – Pravni fakultet Univerziteta u Zenici; Advokat - Advokatska kancelarija Gagula
almir.gagula@gagula.ba

to jasno naznačio u tekstu zakona. Stoga član 338. ZPD ostavlja prostor autonomiji stranaka da spor riješe i van suda, uz poštivanje imperativnih elemenata (poput obaveznog 30-dnevnog roka).

Arbitrabilnost i autonomija volje stranaka

U bosanskom pravnom sistemu vlada načelo dispozitivnosti i autonomije volje: stranke mogu slobodno uređivati svoje procesne odnose, izuzev gdje je zakonom predviđena isključiva nadležnost redovnih sudova. S obzirom da ZPD FBiH nigdje izričito ne zabranjuje arbitražu za pobijanje skupštinskih odluka, takvi sporovi se smatraju arbitrabilnim – pod uslovom da stranke postignu sporazum o arbitraži.

Pravni standard je da su sporovi o pravima kojima stranke mogu slobodno raspolagati podobni za arbitražu, a interni korporativni sporovi (poput zakonitosti odluka skupštine) spadaju u tu kategoriju. Za ove sporove nisu vezani interesi šire javnosti, već prava dioničara, koja se mogu rješavati nagodbom, pa prema tome i arbitražom uz saglasnost svih relevantnih strana. U prilog arbitrabilnosti ide i činjenica da zakon upućuje na nadležni sud općim terminom, bez ograničenja na isključivo forum, što implicira da stranke mogu prorogacijom odrediti drugi sud ili arbitražu. Autonomija volje dozvoljava da se arbitražni sporazum unese već u osnivački akt ili statut društva – koji svi članovi potpisuju – ili da se zaključi posebnim ugovorom među svim dioničarima.

U teoriji i praksi potvrđeno je da nema pravnih prepreka da statut dioničkog društva sadrži arbitražnu klauzulu istovjetne snage kao klauzula u osnivačkom ugovoru. Time arbitraža postaje interni mehanizam rješavanja sporova koji obavezuje sve sadašnje i buduće članove društva. Međutim, praksa je do sada bila izuzetno restriktivna prema navedenom. U osnovi u zabilježenoj sudskoj praksi se traži da i društvo koje je tužena strana u takvoj vrsti spora potpiše arbitražni sporazum.

Naravno, kod arbitrabilnosti ovih sporova mora se voditi računa o procesnim pravilima koja osiguravaju da arbitražni postupak ne ugrozi prava

trećih lica (ostalih članova društva). Arbitražna klauzula ili pravila prema kojima se vodi postupak trebaju omogućiti da svi zainteresovani dioničari budu obaviješteni o arbitraži i imaju mogućnost pristupiti postupku (npr. kao umješaci). Time se obezbjeđuje da arbitražna odluka ima erga omnes učinak kao i sudska presuda, a da ni jednom dioničaru nije uskraćena prilika da učestvuje. Savremena arbitražna pravila poznaju institute sjedinjenja i pridruživanja stranaka (consolidation, joinder) između ostalog upravo radi prilagođavanja višestranim korporativnim sporovima. Dakle, uz pravilno ugovaranje arbitražnog postupka i poštivanje proceduralnih garancija, ni opća procesna načela ni prava stranaka ne predstavljaju prepreku da se spor o poništenju skupštinske odluke iznese pred arbitražu.

Prednosti arbitraže u sporovima dioničara manjine

Arbitražno rješavanje sporova dioničara nudi više praktičnih pogodnosti u odnosu na parnicu pred sudom:

- Brzina i efikasnost: Arbitraža obično brže dolazi do konačne odluke. Za razliku od višestepenog sudskog postupka, arbitražni postupak je jednostepeni – odluka arbitraže je konačna i izvršna. Ovo je od posebne važnosti jer su sudski procesi u BiH notorno dugi. Moderno poslovanje zahtijeva brzo rješavanje sporova, pa arbitraža bolje odgovara tim potrebama.
- Niži troškovi: Ukupni troškovi arbitraže mogu biti niži od troškova dugotrajne parnice, a postupak je koncentrisan bez nepotrebnog odugovlačenja. Iako arbitražni postupak ima svoje troškove, izostanak višestrukih žalbi i brže okončanje spora često rezultira finansijskom uštedom za sve strane.
- Stručnost i neutralnost: Stranke imaju mogućnost birati arbitre sa posebnim znanjima iz prava privrednih društava ili korporativnog upravljanja. Nasuprot tome, sudije se određuju po općoj nadležnosti i možda nemaju specifično iskustvo u kompleksnim korporativnim sporovima. Arbitražni sud sastavljen od eksperata pruža veću sigurnost da će spor biti meritorno sagledan sa

visokim stepenom stručnosti. Također, arbitraža nudi neutralan forum, što je značajno manjinskim dioničarima koji strahuju od lokalnih utjecaja ili pristrasnosti na domicilnom sudu. To je od posebnog značaja u situacijama kada je član društva iz inostranstva.

- Povjerljivost postupka: Za razliku od sudskih ročišta koja su načelno javna, arbitražni postupak je diskretan i zatvoren za javnost. To znači da osjetljive informacije o poslovanju kompanije ostaju zaštićene od publiciteta. Izbjegavanje negativne publicnosti značajno je za kompaniju – sprječava se potencijalna zloupotreba sudskog spora od strane konkurenata i čuva ugled društva. Stranke bez saglasnosti ne mogu dati arbitražnu odluku u javnost, niti su rasprave javne, što održava poslovne tajne bolje nego sudski postupak.

Navedene prednosti čine arbitražu privlačnijom opcijom posebno u kontekstu sporova manjinskih dioničara protiv odluka većine. Manjinski članovi društva arbitražom mogu izbjeći duge sudske procese i potencijalni osjećaj nepravde pred lokalnim sudovima, te osigurati da spor riješe nepristrasne i kompetentne osobe uz minimalnu poslovnu štetu po društvo.

Komparativni osvrt: Hrvatska, Njemačka, Austrija, Švicarska

Regulativa i praksa u uporednom pravu pokazuju različita rješenja, pri čemu se posebno ističe pojam isključive nadležnosti suda i tendencija ka pro-arbitražnim reformama:

- Hrvatska: Zakon o trgovačkim društvima izričito propisuje da se tužba za pobijanje skupštinske odluke može podnijeti isključivo sudu određene nadležnosti. Takva formulacija zatvara vrata arbitraži de lege lata. Preovladava stav da statutom društva nije dozvoljeno derogirati ovo pravilo, jer zakon to nije izričito predvidio. Hrvatsko pravo za sada nije normativno krenulo u pro-arbitražnom smjeru po tom pitanju.

- Njemačka: Njemačko pravo je evoluiralo od početne zabrane arbitraže za sporove oko skupštinskih odluka ka uslovnom dopuštanju. Tradicionalno je smatrano da su takvi sporovi rezervisani isključivo za redovne sudove (zbog erga omnes učinka odluke i zaštite manjine). Međutim, Bundesgerichtshof je u čuvenoj odluci "Schiedsfähigkeit II" (2009) preokrenuo raniji stav i utvrdio da su sporovi u društvima sa ograničenom odgovornošću arbitrabilni ako su ispunjeni određeni uslovi. Ti uslovi uključuju: da sve članove društva obavezuje arbitražna klauzula prihvaćena jednoglasno; da se svim članovima dostavi obavijest o pokretanju arbitraže uz pravo pridruživanja postupku; da svi članovi imaju mogućnost učestvovati u izboru arbitara; te da se svi sporovi povodom jedne odluke koncentriraju pred jednim arbitražnim tribunalom. Time je u njemačkoj praksi uklonjeno shvatanje o isključivoj sudskoj nadležnosti za GmbH sporove, uz osiguranje proceduralnih garancija za sve dioničare. Za akcionarska društva (AG) arbitraža je i dalje ograničena –takvi sporovi se još smatraju pretežno isključivo sudskim (BGH je nagovijestio da je nadležnost suda sjedišta zapravo imperativna za sporove o skupštinskim odlukama kod AG). Ipak, opći trend u Njemačkoj ide ka širenju arbitrabilnosti kako bi se rasteretili sudovi i pružila alternativna zaštita ulagačima.
- Austrija: Austrijska praksa je dugo slijedila njemački model, a nedavno ga je i eksplicitno potvrdila. Vrhovni sud Austrije (OGH) je 2022. u značajnom precedentu prihvatio arbitrabilnost sporova oko odluka članova društva, uz uslov da arbitražna klauzula i postupak obezbijede uključanje svih članova u imenovanje arbitara i vođenje postupka. Istina, austrijski ZPO u čl. 581. izričito otvara vrata arbitrabilnosti sporova članova društva kroz arbitražne sporazume u osnivačkim aktima.
- Švicarska: Švicarska predstavlja savremeni primjer pro-arbitražne legislative. Donošenjem reforme zakona o trgovačkim društvima, od 1. januara 2023. izričito je dopušteno da statut akcionarskog društva predvidi rješavanje korporativnih sporova arbitražom (član 697n(1) švicarskog OR). Paralelno,

Švicarski arbitražni centar donio je posebna Dopunska pravila za korporativne sporove prilagođena multi-partijskim arbitražama u okviru jednog društva. Švicarska rješenja naglašavaju razloge za arbitražu: veću efikasnost (jednostepeni postupak bez višegodišnjih žalbi), fleksibilnost u postupku (mogućnost prilagođavanja pravila velikom broju stranaka), povjerljivost (nema javnih rasprava ni objave odluka) i stručnost arbitara (mogućnost odabira arbitra s posebnim znanjem). Ovaj reformski iskorak Švicarsku pozicionira kao jurisdikciju koja aktivno podstiče arbitražno rješavanje internih korporativnih sporova, dok istovremeno zadržava procesne mehanizme za zaštitu prava svih učesnika.

Preporuke za pro-arbitražne izmjene

U svjetlu navedenog, jasno je da Federacija BiH zaostaje za modernim trendovima koji idu u prilog arbitrabilnosti u korporativnim sporovima. Iako se važeći član 338. ZPD FBiH može tumačiti na način koji ne isključuje arbitražu, poželjno je unijeti normativna pojašnjenja radi veće pravne sigurnosti i promocije arbitraže u praksi. U bosanskom pravu *de lege lata* nema prepreka za ugovaranje arbitražnih klauzula u sporovima dioničara – sloboda ugovaranja i dispozitivnost internih odnosa to dopuštaju. Upravo brojne koristi arbitraže u odnosu na nedostatke sudskog sistema trebale bi podstaći prihvatanje ovog modela rješavanja sporova.

Stoga se preporučuje da zakonodavac eksplicitno afirmiše arbitrabilnost sporova za poništenje skupštinskih odluka. Konkretno, izmjenom Zakona o privrednim društvima trebalo bi predvidjeti da osnivački akt ili statut mogu sadržavati arbitražnu klauzulu kojom se sporovi iz člana 338. povjeravaju arbitraži. Ova odredba trebala bi biti formulisana jasno, kako bi otklonila svaku dilemu oko nadležnosti – slično rješenju koje je Švicarska uvela čl. 697n CO. Uz to, valjalo bi propisati osnovne uslove za takvu arbitražu u cilju zaštite procesnih prava svih dioničara: npr. obavezu da arbitražna klauzula bude prihvaćena od svih članova društva, da se novi

članovi izričito obavežu na postojeću klauzulu, te da arbitražni postupak osigura obavještanje i mogućnost učešća svakog dioničara koji za to ima pravni interes. Ove garancije mogu se implementirati upućivanjem na institut dobrovoljne intervencije iz parničnog postupka ili kroz posebna arbitražna pravila (poput švicarskih dopunskih pravila) prilagođena korporativnim sporovima.

Pro-arbitražna legislativa u FBiH donijela bi višestruke koristi. Omogućila bi manjinskim dioničarima i stranim investitorima alternativni put ka zaštiti njihovih prava, često brži i efikasniji od suda. Time bi se rasteretio sudski sistem od kompleksnih korporativnih predmeta, a istovremeno bi se unaprijedila klima za ulaganja – jer bi ulagači imali veću slobodu izbora foruma za rješavanje sporova, uključujući mogućnost da spor iznesu pred neutralan i stručan tribunal. Ukratko, normativne izmjene u pravcu pro-arbitražne politike uskladile bi pravo FBiH s uporednim trendovima i najboljim praksama, osiguravajući da mehanizmi rješavanja korporativnih sporova budu moderni, efikasni i prilagođeni potrebama privrede 21. vijeka.

Fatima Mrdović*

**PRIMJENA ZAKONA O PRIVREDNIM
DRUŠTVIMA U SUDSKOJ PRAKSI
VRHOVNOG SUDA FEDERACIJE
BOSNE I HERCEGOVINE - POSLJEDICE
DONOŠENJA ODLUKE O PRESTANKU
DRUŠTVA (STRANAČKA SPOSOBNOST -
SUDSKI SPOROVI)**

Svojstvo pravnog lica privredno društvo stiče danom upisa u sudski registar, u skladu sa odredbom člana 4. stav 1. Zakona o privrednim društvima Federacije Bosne i Hercegovine. Istom odredbom propisano je da prije upisa u registar niko ne može nastupati u ime društva, dok lice koje postupi suprotno ovoj zabrani odgovara za preuzete obaveze cjelokupnom svojom imovinom, odnosno solidarno, ukoliko u ime društva nastupa više lica. Načelo konstitutivnosti upisa dodatno je razrađeno u Zakonu o registraciji poslovnih subjekata u Federaciji Bosne i Hercegovine, prema kojem činjenice koje se odnose na poslovni subjekt postaju pravno relevantne tek trenutkom njihovog upisa u sudski registar. Upis u registar

* Sudinica - Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine
fatima.mrdovic@pravosudje.ba

proizvodi pravno dejstvo prema trećim licima i predstavlja pretpostavku pravnog subjektiviteta, kao i njegovog prestanka. U tom kontekstu, članom 21. Zakona o registraciji poslovnih subjekata propisano je da se, u slučaju registracije prestanka subjekta upisa, u glavnu knjigu registra obavezno unose datum i razlog prestanka. Nakon okončanja postupka likvidacije ili stečaja, pravosnažno rješenje suda o zaključenju postupka dostavlja se registarskom sudu, koji po službenoj dužnosti vrši brisanje subjekta iz sudskog registra.

Iz navedenih zakonskih rješenja proizlazi da je prestanak pravnog lica, u formalnopravnom smislu, vezan za okončanje postupka likvidacije ili stečaja i izvršeno brisanje iz sudskog registra. Sud ove postupke ne pokreće po službenoj dužnosti, već na inicijativu ovlaštenih lica, što u praksi dovodi do brojnih pravnih i praktičnih problema.

Posebne dileme u sudskoj praksi izazvala je odredba člana 69. Zakona o registraciji poslovnih subjekata, kojom su propisani razlozi za brisanje neosnovanog upisa iz registra. Ova norma otvorila je pitanje da li registarski sud može izvršiti brisanje privrednog društva bez prethodno provedenog postupka likvidacije ili stečaja. Posljedica toga je neujednačena praksa registarskih sudova: dok su pojedini sudovi po službenoj dužnosti brisali subjekte koji se nisu uskladili sa zakonom, drugi su odbijali brisanje ukoliko prethodno nije proveden likvidacioni ili stečajni postupak. Ovakva praksa naročito je došla do izražaja u odnosu na društva koja se nisu uskladila sa Zakonom o privrednim društvima iz 1999. godine, uprkos višekratno produžavanim rokovima. Kako osnivači i povjerioci često nisu pokretali postupke likvidacije, ova društva su ostajala formalno upisana u sudski registar, iako su faktički prestala sa poslovanjem ili su nastavila poslovati protivno zakonu. Time im nikada nije prestajalo svojstvo pravnog lica, pa su takvi subjekti učestvovali u sudskim postupcima kao stranke, bez realne mogućnosti efikasnog ostvarivanja prava i obaveza.

Zakon o privrednim društvima iz 2015. godine nije u potpunosti otklonio navedene dileme. Iako je propisana obaveza usklađivanja društava sa novim zakonom, zakonodavac je kao sankciju predvidio isključivo prekršajnu

odgovornost, bez jasnog normiranja posljedica neusklađivanja u pogledu prestanka društva. Također, mogućnost prestanka društva odlukom suda nije vezana za neusklađivanje sa zakonom po službenoj dužnosti. U sudskoj praksi Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine zauzet je stav da pravno lice prestaje postojati tek nakon zaključenja postupka likvidacije i izvršenog brisanja iz sudskog registra. Ovaj stav, izražen još u odluci PŽ-130/99, predstavlja ustaljeno polazište u pogledu stranačke sposobnosti pravnih lica. Međutim, novija praksa pokazuje da se i dalje javljaju sporna pitanja u situacijama kada je donesena odluka o prestanku društva, ali nije izvršeno njegovo brisanje iz registra. Takva pravna nesigurnost posebno dolazi do izražaja u kontekstu prekida postupka zbog prestanka stranke, kao i u procjeni da li društvo koje je prestalo postojati odlukom suda, ali je još uvijek upisano u registar, može imati stranačku i parničnu sposobnost. Analiza sudske prakse ukazuje na potrebu jasnijeg normiranja odnosa između odluke o prestanku društva, postupka likvidacije i brisanja iz sudskog registra, kao i preciznijeg definisanja posljedica propuštanja osnivača ili povjerilaca da iniciraju likvidacioni postupak. Budući da se ovi postupci u praksi često ne pokreću zbog neriješenog pitanja troškova, neophodno je razmotriti i zakonska rješenja koja bi omogućila njihovo pokretanje po službenoj dužnosti ili uz poseban režim finansiranja.

Prijedlog izmjena i dopuna postojećeg zakonodavstva

1. Analiza važećeg normativnog okvira i sudske prakse ukazuje da postojeće zakonsko uređenje ne obezbjeđuje dosljednu i efikasnu realizaciju prestanka pravnog subjektiviteta privrednih društava, naročito u situacijama kada društva faktički ne posluju ili se ne usklađuju sa zakonom, ali formalno ostaju upisana u sudski registar. U cilju jačanja pravne sigurnosti, ujednačavanja sudske prakse i zaštite interesa povjerilaca, predlažu se sljedeće izmjene i dopune zakonodavstva:

2. Normiranje posljedica nepostupanja po obavezi usklađivanja sa Zakonom o privrednim društvima

Potrebno je u Zakonu o privrednim društvima izričito regulisati pravne posljedice nepostupanja privrednog društva po obavezi usklađivanja iz člana 372, uključujući mogućnost pokretanja postupka prestanka društva. Takvo rješenje trebalo bi obuhvatiti sva privredna društva, uključujući i društva sa učešćem državnog kapitala u vlasničkoj strukturi, kako bi se spriječilo dugotrajno formalno postojanje društava koja faktički ne ispunjavaju zakonom propisane uslove.

3. Uvođenje mogućnosti pokretanja likvidacionog postupka po službenoj dužnosti

Preporučuje se razmotriti izmjene Zakona o likvidacionom postupku, posebno u članu 4. stav 1. tačka 3, na način da se omogući otvaranje likvidacionog postupka po službenoj dužnosti od strane nadležnog organa, kao i na inicijativu zainteresovanog lica. Ovim bi se osiguralo pokretanje likvidacije u slučajevima kada osnivači ili povjerioci to ne čine, čime bi se spriječilo zadržavanje "formalno postojećih" društava bez stvarne privredne aktivnosti.

4. Preciznije uređenje brisanja iz sudskog registra nakon odluke o prestanku društva

Neophodno je jasnije normirati postupak brisanja privrednog društva iz sudskog registra u situacijama kada sud donese odluku o prestanku društva zbog neusklađivanja sa zakonom. Zakonsko rješenje treba jasno razgraničiti pravne efekte same odluke o prestanku od efekata brisanja iz registra, kako bi se otklonile dileme u pogledu trenutka prestanka pravnog subjektiviteta i stranačke sposobnosti u sudskim postupcima.

5. Regulisanje pitanja troškova likvidacionog postupka pokrenutog po službenoj dužnosti

S obzirom na to da se likvidacioni postupci u praksi često ne pokreću zbog neriješenog pitanja troškova, potrebno je normativno urediti finansiranje likvidacije koja se pokreće po službenoj dužnosti. Time bi se omogućilo efikasno provođenje postupaka prestanka i brisanja društava iz registra, čak i u slučajevima kada društvo nema imovinu ili je ona nedovoljna za pokriće troškova postupka.

